

**OSMANLIYA KARŞI SAVAŞAN OSMANLI
ŞEHZÂDESİ: ŞEHZÂDE AHMET'İN OĞLU
ŞEHZÂDE KASIM
(907/1501-924/1518)**

*Haldun EROĞLU**

Klasik Dönem Osmanlı tarihinde hükümdarın oğullarının tahta geçmek üzere giriştikleri faaliyetler hakimiyet anlayışının bir gereği idi. Hanedana üye bir şehzâde sonucuna katlanmak şartıyla isyan ediyorlardı. Her ne kadar bu dönem içerisinde tahta geçmek konusunda hükümdarın büyük oğlu olmak gereği ortadaysa da hükümdarın ölümü ile birlikte tahta geçme konusunda sonucuna katlanmak kaydı ile hükümdarın diğer çocukları da hak iddiasında bulunarak isyan ediyorlardı. Bununla birlikte hükümdarın diğer çocuklarının yanısıra hanedana üye diğer şehzâdelerin de böyle bir hakkı kendilerinde gördüklerine şahit oluyoruz. Bahsedilen bu hakkı kendinde bularak isyan edenlerin genellikle kendilerinden önce babalarının, hükümdar olan amcalarına karşı isyan edenlerin şehzâdeler olduğu söylenebilir. Bu dönem içerisinde ortaya çıkan ve devleti meşgul eden *Düzmece Şehzâdeler* olgusu bu gerekçelerle ortaya çıkmıştır. Bu durumda devleti meşgul eden sorunlar, daha önceleri de uygulanan ancak II. Mehmet'in *Teşkilat Kanunnâmesi*'nde yer alan bir madde ile hukikî bir meşruiyet kazandırılarak halledilme yoluna gidilmiştir¹. Nitekim bu uygulama ile yeni hükümdar hem kendisi için tehlike olabilecek unsurları hem de ken-

* Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü.

1. Bu madde kardeş katlini meşru gösteren 37. maddedir. "Ve her kimesneye ki evladından saltanat müyesser ola, karındaşların nizâm-ı alem için katl itmek münasibdir. Ekser ulemâ dahi tecvîz etmiştir. Anınla âmil olalar." bkz. Mehmet Zeki, *Maktul Şehzâdeler*, İstanbul 1336, s. 57; A. Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlil-*

dinden sonra tahta geçecek olan oğlunun önüne çıkabilecek bütün engelleri ortadan kaldırmış oluyordu. Osmanlı tarihinin Klasik Döneminde, I. Ahmet zamanına kadar, Osmanlı tahtı babadan oğula geçmesi de bir gelenek iken kardeş katlinin meşrulaştırıldığı madde ile bu da kural haline gelmiş ve ölen hükümdarın yerine ancak kendi oğlunun geçeceği "*Ve her kimesneye ki evladından saltanat müyesseser ola*" maddesi ile hükme bağlanmıştı. Aslında bununla tahta geçecek olan şehzâdeye kardeşlerini öldürmek meşru sayılırken, saltanatın oğullarından birine geçmesi de kurala bağlanmış oluyordu.

Osmanlı tarihinde, II. Mehmet'in kanunnamesi ile yeni hükümdarın kendisine kanunî bir destek bulması, hanedan üyelerinin ortadan kaldırılmasını daha kolay hale getirmiş oldu. Her ne kadar kaynaklarda bazı hükümdarların kardeş katli hükmüne itiraz ettikleri yazılsa da Klasik Dönem Osmanlı tarihinde Orhan Bey ve II. Selim'in dışında diğer bütün hükümdarların, devletin kurucusu Osman Bey dahil, kardeşlerini veya hanedan üyelerini öldürdükleri bilinmektedir.

Çalışmaya konu olan Şehzâde Kasım da hükümdar tarafından öldürülen bir hanedan üyesi idi. Babası Şehzâde Ahmet'in tahta geçmek için I. Selim'e karşı giriştiği istayın sonunda, önce Osmanlı topraklarını terketmek, daha sonra da I. Selim'in isteği ile hayatını kaybetmek zorunda kalmıştı. Hatta Mısır'da bulunduğu sırada Osmanlıya karşı Memluk ordusunda savaşmak zorunda bile kalmıştı. Bu açıdan I. Selim'in tahta geçmesi ve kardeşlerinin isyanlarına kısaca değinmek gerekmektedir.

II. Bâyezit'in saltanatının son yıllarında yaşlılığından dolayı tahta çok sevdiği büyük oğlu² ve erkek evlâdının sayısının çoklu-

leri, c. I-VII., İstanbul 1990, 1. Kitap, s. 328, metin s. 341. Ayrıca bkz. A. Özcan, "Fatih'in Teşkilat Kanunnâmesi ve Nizam-ı Alem İçin Kardeş Katli Meselesi" *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, c. 33, (İstanbul 1980-81), s.46, Yusuf Halaçoğlu, *XIV-XVII Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı*, TTK yay. Ankara 1996, s. 204. Ayrıca Osmanlı Devletinde hanedan üyelerinin öldürülmeleri ile ilgili olarak bkz. Mehmet Akman, *Osmanlı Devletinde Kardeş Katli*, Eren yay. İstanbul 1997

2. Celalzâde Mustafa, *Selim-nâme*, (haz. Ahmet Uğur- Mustafa Çuhacı) Kültür Ba-kanlığı yay. Ankara 1990, s. 83, Gelibolulu Ali, *Kühü'l-Ahbâr*, (Haz. Ahmet Uğur,

ğundan dolayı³ Şehzâde Ahmet'i vâris gösterdi. Hatta Şehzâde Ahmet'i tahta oturtmak için hazırlık bile yaptı⁴. Ancak II. Bâyezit'in bu girişimi şehzâdeleri Şehzâde Ahmet, Şehzâde Korkut ve Şehzâde Selim arasında tahta geçme konusunda bir sorun ortaya çıkmasına sebep oldu. Başgösteren bu karışıklıktan dolayı II. Bâyezit, oğlu Ahmet'i veliâht tayin etmiş⁵ tahta oturması için İstanbul'a çağırılmıştı. Bu duruma Osmanlı askerî çevresi, II. Bâyezit'e "*senin sağlığında bize başkası gerekmez*" gerekçesiyle karşı çıktı⁶. Şehzâde Korkut, ağabeyi Şehzâde Ahmet'i tahta vâris olarak atanması ve kendisinin Teke Sancağı'ndan Saruhan Sancağına tayin edilmemesi üzerine önce Mısır'a gitti⁷ daha sonra Teke-İli sancağına döndü. Şehzâde Korkut bu sırada Şehzâde Selim'in Rumeli'ye geçerek tahtı ele geçirme girişimi sebebiyle Saruhan sancağına hareket etti⁸. Şehzâde Ahmet'i devlet ileri gelenlerinin, özellikle Veziriazam Hadım Ali Paşa'nın, isteği ile veliâht olarak atayan II. Bâyezit, daha sonra yine devlet ileri gelenlerinin ve askerî çevrenin Şehzâde Selim'den yana tavır koyması üzerine, tahtı oğluna bırakarak hayatının geri kalan kısmını geçirmek üzere Dimetoka'ya gitti. I. Selim'in kendi emirlerine karşı gelerek zorla tahta oturmasına çok üzülen II. Bâyezit'in oğluna kırıldığı ve beddua ettiği de kabul edilir⁹.

Tahta oturan yeni hükümdarın bu mücadeleden sonra iktidarını güçlendirmek, kendisine ve daha sonra tahta geçecek oğluna rakip

Mustafa Çuhadar, Ahmet Gül, İbrahim Hakkı Çuhadar) Kayseri 1997, s. 936. Solakzâde, **Solakzâde Târihi**, (haz. Vahit Çabuk), Kültür Bak. yay., c. I. Ankara 1989, s. 127. c. II, s. 4. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişâh Oldu?" **İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, c.6, sayı 9 Mart 1954, s. 57.

3. Uzunçarşılı, "Bayezid II" maddesi, **İA**, s. 395.

4. "Rıza ve murâdım maksud ise benim padişâhlık itmeğe mecâlim kalmadı. İhtiyarlığımınla saltanatı oğlum Ahmed'e virdim. Min bâ'd padişâhınız oldur tedârûkin eylesen" **Celalzâde**, s. 85. İdrisî Bidlisî, **Şelim Şâh-nâme**, (haz. Hicabi Kırılanc) Kültür Bak. Yay. Ankara 2001, s. 93.

5. **Kühü'l-Ahbâr**, s. 933.

6. **Kühü'l-Ahbâr**, s. 947; **Solakzâde**, s. 452-453.

7. **Solakzâde**, s. 433; Hoca Sadettin, **Tâcü't-Tevârih**, (sad. İsmet Parmaksız) Kültür Bakanlığı yay. Ankara 1979, s. 103, c. IV, s. 1.

8. **Kühü'l-Ahbâr**, s. 927; **Vekay-i Sultan Bâyezit ve Selim Han**, TSMK, E.H. Kütüb. No. 1416, v. 3b.

9. **Kühü'l-Ahbâr**, s. 1194.

bırakmamak amacıyla hanedan üyelerini ortadan kaldırmaya başladı. Hatta I. Selim'in ilk olarak Dimetoka'ya giden babası II. Bâyezit'i de zehirleterek öldürttüğü yönünde görüşler vardır¹⁰.

I. Selim, hanedan üyesin olan şehzâdelerin ortadan kaldırılması işine kardeşleri Şehzâde Şehinşâh'ın oğlu Şehzâde Mehmet; Şehzâde Mahmut'un oğulları Şehzâde Musa, Şehzâde Orhan ve Şehzâde Emir ile Şehzâde Alemşâh'ın oğlu Şehzâde Osman ile başladı¹¹. Kardeşi Şehzâde Ahmet'in oğullarından Şehzâde Osman ile Şehzâde Ahmet'in torunu Şehzâde Mustafa da (Şehzâde Murat'ın oğlu) I. Selim tarafından öldürülen şehzâdelerdendir¹². Ayrıca Şehzâde Murat'ın bir diğer oğlu Mehmet Çelebi'yi ve Şehzâde Korkut'un oğlunu öldürttüğü yönünde görüşler de vardır¹³. Daha sonra Saruhan Sancağında bulunan kardeşi Şehzâde Korkut'un, hala tahta geçme arzusunda olduğunu öğrenince, öldürülmesi için Kapıcıbaşı Sinan Ağa'yı görevlendirdi ve Şehzâde Korkut, Sinan Ağa'nın kemendi ile boğularak öldürüldü¹⁴.

Hükümdar, Şehzâde Korkut'un öldürülmesinden sonra babasının sağlığında tahtın varisi olan Şehzâde Ahmet'i ortadan kaldırmak için harekete geçti. Şehzâde Ahmet, I. Selim'e karşı isyana kalkışmıştı. Bu isyanda Şehzâde Ahmet'in oğulları Şehzâde Murat ve Şehzâde Alaâddin, I. Selim'e karşı faaliyette bulundular. I. Selim,

10. Şehabettin Tekindağ, "Bâyezit'in Ölümü Meselesi" *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, c. 14, (1970) s. 11vd. M. Akman, *Osmanlı Devletinde Kardeş Katli*, Eren yay. İstanbul 1997, s. 72-76. Stanford Shaw, *Osmanlı İmparatorluğu*, (çev. Mehmet Harmanlı), c. I., İstanbul 1994, s. 121.

11. *Künhü'l-Ahbar*, s. 1062; *Hoca Sadettin*, c. 4, s. 154; *Solakzâde*, c. II, s. 5; Hazarfen Hüseyin, *Telhisü'l-Beyan Fi Kavânin-i Âl-i Osmân*, (haz. Sevim İlgürel), TTK yay. Ankara 1998, s. 109; *Veka'y-i Sultan Bâyezit ve Selim Han*, vr. 3a-3b ve 35a; İdrisî Bidlisî, *Selim Şâh-nâme*, s. 112; Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişâh Oldu" *İÜEFİD*, c.7, sayı 10, (Eylül 1954), s. 142.

12. T.SMA E. 6198, Çağatay Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişâh Oldu" *İÜEFİD*, c. 8, sayı 11-12, (Eylül 1955), s. 199.

13. Uzunçarşılı "II. Beyazıt'ın oğullarından Sultan Korkut" s. 592. Dr. M. Akman bu görüşü kabul etmemektedir. Bkz. M. Akman, *a.g.e.*, s. 78.

14. *Künhü'l-Ahbar*, s. 1062; *Solakzâde*, c. II, s. 6; *Hoca Sadettin*, c. 4, s. 159; Lütflî Paşa, *Tevârih-i Âl-i Osman*, İstanbul 1341, s. 205; *Telhisü'l-Beyan*, s. 109; İdrisî Bidlisî, *Selim Şâh-nâme*, s. 113; Nabil Al-Tıkrıtı, "Şehzâde Korkut", Pax-Ottomano, Studies in Memoriam Prof. Dr. Nejat Göyünc, Sota & Yeni Türkiye yay. Haarlem-Ankara 2001, s. 669.

Şehzâde Alaâddin'in Bursa'da halka karşı baskı yaptığını haber alınca Bursa'ya hareket etti. Yenişehir'de yapılan savaşta yardım için Bursa'ya gelen Şehzâde Ahmet yakalanarak yine Kapıcıbaşı Sinan Ağa'nın kemendi ile boğularak öldürüldü¹⁵. Savaş meydanından kurtulan Şehzâde Ahmet'in oğlu Şehzâde Murat¹⁶, Şâh İsmail'in yanına Erdebil vilayetine kaçarak orada öldü¹⁷. Şehzâde Ahmet'in, Şehzâde Alaâddin ile Şehzâde Süleyman¹⁸ adlı oğulları da Mısır'a kaçarak orada salgın olan taun (veba) hastalığından ölmüşlerdi¹⁹.

I. Selim tarafından Şehzâde Ahmet'in bir oğlu ve iki torununu ortadan kaldırılmıştı. Şehzâde Ahmet'in üç oğlu ise Osmanlı toprakları dışında Mısır ve İran'da hastalıktan ölmüşlerdi. I. Selim, henüz kardeşi Şehzâde Ahmet neslinden olan bütün aile fetlerini ortadan kaldıramamıştı. Şehzâde Ahmet'in en küçük oğlu Şehzâde Kasım hayatta idi. Ancak Osmanlı tarihlerinin hiçbirinde Şehzâde Kasım ile ilgili bilgi yoktur. Şehzâde Kasım ile ilgili ilk bilgiler Mısır Memluklu kaynaklarından İbn İyas'da bulunmaktadır. İbn İyas, Şehzâde Kasım'ın lalası ile birlikte Cemazielevvel 922/Haziran 1516 yılında Mısır'a kaçtığını yazar. Haleb'e gelen Şehzâde Kasım, Mısır Sultanı Kansu Gavri tarafından himaye altına alınmıştı²⁰. Ancak Şehzâde Kasım'ın gerek babası ile I. Selim arasındaki mücadelede ve gerekse babasının ölümünden sonraki yaklaşık 3-4 senelik dönemdeki faaliyetleri hakkında hiçbir bilgiye rastlanılamamaktadır. Bu konuda İbn İyas'da bilgi vermez. Onun yazdıkları Şehzâde Kasım'ın Mısır'da Kansu Gavri ve Tomanbay'ın koruması altında bulunduğu dönemden ölümüne kadar olan süreci içermektedir. Bu

15. *Künhü'l-Ahbar*, s. 1068; *Solakzâde*, c. II, s. 12; *Lütfi Paşa*, s. 205.

16. *Solakzâde*, c. II, s. 91. Ayrıca bkz. İdrisî Bidlisî, *Selim Şâh-nâme*, s. 115.

17. *Lütfi Paşa*, Şehzâde Murat'ın Şâh İsmail tarafından öldürüldüğünü yazar. Bkz. *Lütfi Paşa*, s. 207.

18. TSMA E. 5691. Ç. Uluçay, "Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişâh Oldu" *İÜEFĐ* sayı 10, s. 138.

19. *Künhü'l-Ahbar*, s. 1068; *Hoca Sadettin*, c.IV. s. 165-166; İdrisî Bidlisî, *Selim Şâh-nâme*, s. 115.

20. İbn İyas, *Bedayü'z-Zuhur Fi Vekayî'd-Duhur*, (yay. Mehammed Mustafa), c. V, Kahire 1984, s. 49 (Bu kaynaktaki bilgilerin tercümesinde yardımcı olan Prof. Dr. Eşref Buharalı'ya teşekkür ederim).

bakımdan Şehzâde Kasım'ın 922/1516 yılına kadar olan hayatı ve faaliyetleri karanlıktır.

I. Selim'den kaçarak Haleb'e geldiği anlaşılan Şehzâde Kasım, Osmanlı Devleti ile çekişme içinde bulunan Memluk Sultanı Kansu Gavri tarafından himaye altına alınarak Mısır'ın başkenti Kahire'ye getirildi. Kansu Gavri, Osmanlı Şehzâdesini himayesine alırken I. Selim'e karşı Şehzâde Kasım'dan faydalanmayı düşünüyordu. İbn İyas'ın verdiği bilgilere göre I. Selim, Şehzâde Kasım'ın hayatta olmasından çok endişe ediyordu. Hatta kaynakta I. Selim'in vesveseli bir ruh halinde olduğu yazılıdır. İbn İyas'a göre, I. Selim'in bu durumda olmasının sebebi Osmanlı ordusunun büyük çoğunluğunun Şehzâde Kasım tarafını tutuyor olmasıydı. Yapılacak olan bu savaşta Osmanlı ordusunun yenilmesi halinde Şehzâde Kasım'dan başka yanına gidecek kimselerinin olmadığını düşünüyorlardı. Şehzâde Ahmet'in oğlu olduğu için onun tahta geçmesini arzuluyorlardı²¹. Ayrıca İbn İyas, I. Selim'in bu korkusunun sebebini Osmanlı ordusunun Şehzâde Kasım'ın etrafında toparlanıp tahta onu geçirmelerinden endişe etmelerine bağlamaktadır²².

Mısır Sultanı Kansu Gavri, Şehzâde Kasım'dan faydalanmak yönündeki düşüncesini I. Selim ile yaptığı Mercidabık Savaşında gerçekleştirdi. Şehzâde Kasım, Osmanlı ordusuna karşı Mısır Memluklu ordusunda halifenin yanında yer alarak savaşta aktif rol oynadı²³. Ancak Kansu Gavri'nin bu planı işe yaramadı ve Şehzâde Kasım'ın bulunması Mısır sultanının bu savaşı hatta hayatını kaybetmemesine yetmedi. Şevval 922/Kasım 1516 yılında yapılan savaşta yenilen Mısır Memluklu ordusunun emirleri geri dönerken Şehzâde Kasım'da onlarla birlikte Mısır'a döndü. Mercidabık Savaşında Kansu Gavri'de hayatını kaybetmişti.

Mercidabık Savaşı sonrasında Mısır Sultanlığına Tomanbay geldi. Yeni Sultan Tomanbay'da tıpkı selefi Kansu Gavri gibi Şeh-

21. İbn İyas, c. V, s. 139.

22. İbn İyas, c. V, s. 235.

23. İbn İyas, c. V, s. 69, Osmanlı kaynaklarından İdrisî Bidlisi, Mercidabık Savaşında kendisinin de bulunduğunu söyler ve bu savaşı uzun uzun anlamasına rağmen Şehzâde Kasım ile ilgili hiç bilgi vermez. Bkz. Selim Şah-nâme, s. 318vd.

zâde Kasım'a yakın ilgi gösterdi. Hatta bu sırada Şehzâde Kasım'ı öldürmekle görevlendirilen bir gurubun varlığını öğrenen Sultanı Tomanbay, Şehzâde Kasım'ı kendisi ile birlikte Kal'atü'l-Cebel (Cebel Kalesi)'e getirerek orada koruma altına aldı. Sultan Tomanbay, kalede muhafaza ettiği Şehzâde Kasım ile maiyyetinin günlük masraflarını da karşılamaya başladı²⁴.

Zilhicce 922/Ocak 1516 yılında Osmanlı Memluk arasında yapılan Ridaniye Savaşı için kaleden inen Mısır Sultanı savaşa Şehzâde Kasım'ı da götürdü. Sultan Tomanbay bu savaşta Osmanlı şehzâdesi Kasım'ın emrine bir birlik verecek Mısır Memluklu Sultanlığının Saltanat Sancağının altında durmasını emretti. Yapılan savaşta Osmanlı ordusu galip gelince Tomanbay, Şehzâde Kasım ile birlikte Mısır'ın Sa'id bölgesine kaçtı. Fakat bir süre sonra yakalanan Mısır Sultanı Tomanbay idam edildi. Tomanbay'ın yakalanarak idam edilmesi üzerine Şehzâde Kasım kaçtı. Mısır'da kaçak hayatı süren Şehzâdeden uzun zaman haber alınamadı. Osmanlı şehzâdesi bu süre zarfında Mısır'ın Yeşil Dağ denilen bölgesinde saklandı. Kaçak hayatı yaşayan Şehzâde Kasım'a birkaç kez suikast girişiminde bulunuldu. Fakat, Şehzâde her defasında kurtuldu. İbn İyas, Şehzâde Kasım'ın hayatta kalmış olmasının I. Selim'i çok rahatsız ettiğini hatta Kasım'ın öldürülmesi için çok çaba sarfettiğini yazar²⁵.

I. Selim, Mısır seferinden sonra İstanbul'a dönüş ve Mısır'a Vali olarak Hayır Bey'i tayin etmişti. Hükümdar Selim, Şehzâde Kasım'ın ortadan kaldırılması işini unutmamış ve bu iş ile Hayır Bey'i görevlendirmiş olmalıdır. Hala Mısır'da kaçak hayatı yaşayan Şehzâde Kasım, 17 Muharrem 924/29 Ocak 1518 yılının Cuma günü, yanındaki gulamların, Hayır Bey ve Gümüş Boğa'ya haber vermeleri üzerine yakalandı. Yakalanan Şehzâdenin üstündeki elbiseleri çıkartıldı ve siyah bir elbise giydirilerek yüzü kapatıldı. İbn İyas bunun sebebi olarak, Osmanlıların bu haberi almalarıyla hemen harekete geçerek bölgeyi ele geçireceklerinden korkulduğunu bundan dolayı kargaşanın çıkabilecek olmasını göstermektedir. Bu

24. İbn İyas, c. V, s.116, I. H. Uzunçarşılı.

25. İbn İyas, c. V, s. 235.

yüzden yakalanan Şehzâde, Hayır Bey'in bulunduğu kaleye getirildi ve onun emri ile hemen hapse atıldı²⁶. Şehzâde Kasım'ın yakalanması ve hapse atılmasından sonra ne yapılması konusunda Hayır Bey, Kayıtbay ve Osmanlı Emirleri ile bir toplantı yaptı. Mısır'da bulunan Osmanlı Emirleri Faik Bey, Sinan Bey, Mustafa Bey ve Kale Naibi Hayrettin Bey idi. Aralarındaki konuşmalar da Şehzâde Kasım'a ne yapacaklarını tartışıyorlardı.

Hayır Bey'in "Biz bu haberi hemen Osmanoğullarına yani I. Selim'e haber vermeliyiz" fikri Osmanlı Emiri Faik Bey tarafından reddedildi. Çünkü, Şehzâde Kasım'ın hemen öldürülmesinin gerektiğini, aksi taktirde Türkmenlerin Şehzâde Kasım'ı kurtarmak için harekete geçebileceğini hatta kendilerini öldürebileceklerini ve Mısır'da fitne çıkama ihtimali bulunduğunu söyledi. Aralarındaki tartışma akşama kadar sürdü. Ancak uzun tartışmanın sonunda akşam Şehzâde Kasım'ın öldürülmesine karar verdiler. Bu karar üzerine celladı çağırdılar ve gelen cellat, Şehzâde Kasım'ı boğarak öldürdü. Ertesi gün yani 18 Muharrem 924/30 Ocak 1518 tarihinde Şehzâde'nin cenazesi kaleden indirildi²⁷.

Şehzâde Kasım'ın cenazesi kefenlendikten sonra namazını Havşî Sultanî Camiinde, Kadü'l-Kudât eş-Şaffî kıldırdı. Melikü'l-Ümerâ, Şehzâde Kasım için bütün camilerde cenaze namazının kılınacağını haberciler vasıtasıyla halka duyurdu. Havşî Sultanî'de namazı kılındıktan sonra sarığı naaşının üzerine kondu ve beyaz bayrak çekildi. Cenaze emirlerin omuzlarında taşınarak, Becusi türbesinde bulunan ağabeylerinin yanına defnedildi²⁸.

Burada şunun altı çizilmelidir ki, Şehzâde Kasım'ın I. Selim'in emri olmadan öldürüldüğü düşünülmemelidir. Zira Osmanlı hanedanlarının hükümdar tarafından emir verilmeden öldürülmelerinin kabul edilmediği bilinmektedir. Zira bu bakımdan bu noktada I. Se-

26. İbn İyas, c. V, s. 235.

27. İbn İyas, c. V, s. 236

28. İbn İyas, c. V, s. 237. Ayrıca bkz. Eşref Buharalı, "Türklerde Matem Alametleri", *Türk Dünyası Araştırmaları*, Prof. Dr. Bahaeddin Ögel Armağanı, sayı 65, (Nisan 1990), s. 156.

lim'in zımnen bu kararı vermiş olduğu ve Mısır'daki Osmanlı Emirlerinin de buna uydukları ve karar verdikleri söylenebilir.

İbn İyas'ta, Şehzâde Kasımın 17 yaşında olduğu, yakışıklılığı ve suçsuz yere öldürüldüğü kayıtlıdır. Bu durumda Şehzâde Kasım'ın doğumu 907/1501 olmalıdır. Ancak Uzunçarşılı, Şehzâde Kasım'ın 922/1516 Osmanlı-Memluklu mücadelesi sırasında 13 yaşında olduğunu kabul eder²⁹. Fakat İbn İyas'taki bilgilere göre Şehzâde Kasım bu sırada 15 yaşında olmalıdır.

İbn İyas, Şehzâde Kasım'ın ölüm haberinin İstanbul'a ulaştığında I. Selim'in bu habere Mısır Sultanı Tumanbay'ın ölümünden bile çok sevindiğini yazar. Çünkü, O'na göre Osmanlı halkı I. Selim'den sonra tahta Şehzâde Kasım'ın geçmesini istemektedir. Hatta I. Selim'in, Şehzâde Kasım'ın öldüğüne kesin olarak inanması için kafasının gömülmeden hemen önce kesilerek gönderildiği rivayetinden bahsederken Şehzâdenin ölümünden hem Mısır halkının hem de Osmanlı halkının büyük üzüntü duyduğunu ilave eder³⁰.

Sonuç olarak, Şehzâde Kasım'ın, Osmanlı tarihinde ilk defa ortaya çıkan bir tarihi gerçeğe de alet olduğu söylenebilir. Osmanlı şehzâdelerinin tahta geçme konusunda giriştikleri çabanın gereği olarak, tahta oturmuş olan hükümdara karşı girişimlerde buldukları bilinmektedir. Bu girişimler hem ülke içerisinde organize bir hareketle olabiliyor, hem de dışarıdan yani diğer ülkelerden destek almak yoluyla gerçekleşebiliyordu. Şehzâde Cem'in ağabeyi II. Bayezit'e karşı isyanı sonucunda, İtalya'ya kadar süren bir sürgün hayatına mecbur kalmıştı. Şehzâde Ahmet'in I. Selim'e karşı isyanında da oğullarından Şehzâde Murat İran'a, Şehzâde Alaaddin ve Şehzâde Süleyman ise Mısır'a kaçmak zorunda kalmışlar, hayatlarını da kaçıttıkları bu memleketlerde kaybetmişlerdi. Aynı şekilde I. Süleyman'ın oğlu Şehzâde Bayezit'te kardeşi Şehzâde Selim'in veliahtlığına karşı gelmiş ve Konya Ovasında yapılan savaş sonunda dört oğlu ile birlikte İran'a kaçmaya mecbur olmuştu. Diğer

29. İ.H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Teşkilatının Saray Teşkilatı*, TTK Yay. Ankara 1988, s. 139.

30. İbn İyas, c. V, s. 237.

tarafından I. Selim'in tahta geçme konusunda Kırım Hanı Mengli Giray'dan aldığı destek belgelerle sabittir³¹. Fakat bu hanedan üyelerinden hiçbiri Osmanlı'ya karşı rakip devletlerin ordularında savaşmamışlardı. Osmanlı toprakları içerisinde kendileri etrafında topladıkları yandaşları ile birlikte bu mücadeleyi sürdürmüşlerdi. Osmanlı Devleti ile siyasi ve askerî çekişme içerisinde bulunan devletlerin hükümdarları tarafından bazen kullanılan ve kollanılan bu şehzâdeler mücadelelerine devam etmişlerdi. Bu koruma ve kollama sadece Osmanlı sınırları içerisinde kalmıştı. Ancak Şehzâde Kasım, Osmanlı Devletinin Mısır Memlûkluları ile yaptığı Mercidabık ve Ridaniye Savaşlarında Memlûkluların ordusunda yer alarak Osmanlı'ya karşı savaşmıştı. Diğer Osmanlı şehzâdelerinden farklı olarak yabancı bir devletin askerî saflarında yer alarak bir ilki gerçekleştirmiş ve tarih sahnesindeki yerini almıştır.

31. Kırım Hanının, Şehzâde Selim'in, yasak olmasına rağmen, Rumeli'de bir sancağa tayini için II. Bayezit'e gönderdiği mektuplar için bkz. TSMA 6691/7 ve 6382/2.